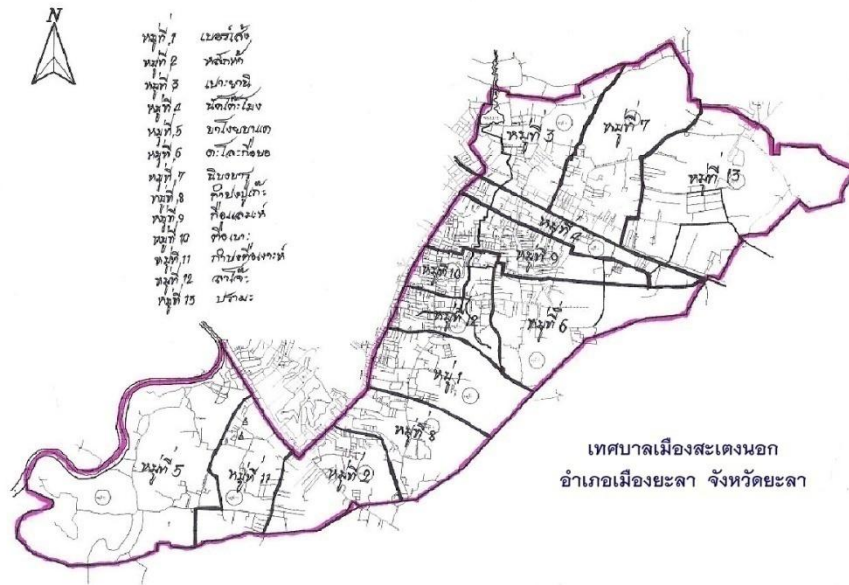

ประวัติเมืองยะลาและเทศบาลเมืองสะเตงนอก

ประวัติเมืองยะลา

เริ่มแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ยะลาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองปัตตานี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้มีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่ เป็นการปกครองแบบเทศาภิบาลและได้ออกประกาศข้อบังคับสำหรับการปกครอง ๓ หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ซึ่งประกอบด้วย เมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี ยะลา ะแงะ และเมืองรามัน ซึ่งในแต่ละเมืองมี พระยาเมืองเป็นผู้รักษาราชการ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช แต่ละเมืองจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๔๔๓ ประกาศตั้งมณฑลปัตตานีขึ้น ดูแลหัวเมืองทั้ง ๓ แทนมณฑลนครศรีธรรมราช และให้ยุบเมืองเหลือแค่ ๔ เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี ยะลา สายบุรี และเมืองระแงะ

พ.ศ. ๒๔๕๐ เมืองยะลาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒ อำเภอ คือ อำเภอเมือง และอำเภอยะหา

พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานี

พ.ศ. ๒๔๗๖ เมืองยะลาถูกเปลี่ยนเป็นจังหวัดยะลา ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการอาณาจักรสยาม พ.ศ.๒๔๗๖ เรื่องการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัด เป็นอำเภอ และให้มีข้าหลวงประจำจังหวัดและกรมการจังหวัดเป็นผู้บริหารราชการ

คำว่า “ยะลา” มาจากภาษาพื้นเมืองเดิมว่า “ยาลอ” ซึ่งแปลว่า “แห” มีเครื่องหมายประจำจังหวัดเป็นรูปเหมือนเร่ตีบูก สัตว์ประจำจังหวัด คือ ช้างเผือก ต้นไม้ประจำจังหวัด คือต้นหลาวชะโอน

ดอกไม้ประจำจังหวัด คือดอกพิกุล เป็นจังหวัดที่เทศบาลมีการจัดวางผังเมืองแบบใยแมงมุมที่สวยงามที่สุดของประเทศไทยและได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดความสะอาด ๓ ปี ชั้น ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๘ – ๒๕๓๐ และได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลนครยะลา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับการคัดเลือกจากองค์การอนามัยโลกให้เป็น ๑ ใน ๕ เมือง ของประเทศไทยในโครงการเมืองน่าอยู่ทั่วโลก

ประวัติเทศบาลเมืองสะเตงนอก

ตำบลสะเตงนอกเป็น ๑ ใน ๑๔ ตำบลของอำเภอเมืองยะลา โดยมีพื้นที่ตั้งอยู่รอบตัวเมืองยะลา มีสภาพเป็นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ มีภูเขาบ้าง เดิมพื้นที่ของตัวเมืองยะลา มีชื่อเรียกว่า “สะเตง” และพื้นที่กว้างใหญ่มาก ยากแก่การปกครอง ทางราชการจึงแบ่งพื้นที่ของตำบลสะเตงนอกออกเป็นสองส่วน ส่วนที่อยู่ในวงช้างในมีชื่อเรียกว่า “สะเตง” ส่วนพื้นที่ที่ได้แบ่งออกจากสะเตงที่อยู่วงนอก เรียกว่า “สะเตงนอก” เดิมสะเตงนอกมีเพียง ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ ซึ่งต่อมาได้แยก หมู่ที่ ๖ จากหมู่ที่ ๔ และแยกครั้งถัดมา คือหมู่ที่ ๗ ซึ่งแยกจากหมู่ที่ ๓ และได้แยกพร้อมกันอีก ๓ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๘ แยกจากหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๙ และหมู่ที่ ๑๐ แยกจากหมู่ที่ ๔ และครั้งสุดท้ายจนถึงปัจจุบันแยกพร้อมกัน ๓ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑๑ แยกจากหมู่ที่ ๕ หมู่ที่ ๑๒ แยกจากหมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๑๓ ได้แยกจากหมู่ที่ ๗ ปัจจุบันมีทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ บ้านเบอร์เส็ง เบอร์เส็งเป็นภาษามลายูท้องถิ่น แปลว่า มิตรภาพ หรือเพื่อน หมายถึง มิตรภาพและความมีน้ำใจ ที่มีต่อคนเดินทาง ทำให้ผู้ที่เดินทางมาจากถิ่นอื่นมาลงหลักสร้างถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ เมื่อมีการตั้งชื่อหมู่บ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านเบอร์เส็ง”

หมู่ที่ ๒ บ้านมลายูบางกอก ตั้งเดิมเป็นชุมชนของชาวมุสลิมที่เดินทางมาจากเมืองกรุงเทพ หรือที่เรียกว่าบางกอก มาจับจองที่ดิน สร้างหลักปักฐาน สร้างครอบครัว ในพื้นที่แห่งนี้ โดยอาชีพโดยส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพค้าขาย จึงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านมลายูบางกอก” ซึ่งหมายถึงชาวมุสลิมที่มาจากกรุงเทพ

หมู่ที่ ๓ บ้านเปาะยานี มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเกี่ยวกับที่มาของบ้านเปาะยานีว่า ในสมัยโบราณมีวิญญาณนักรบ ๒ คน ชื่อยานะ เป็นพี่ และยานีซึ่งเป็นน้อง โดยวิญญาณของ ยานะสันนิษฐานว่าอยู่บริเวณรอยต่อของจังหวัดยะลาและปัตตานี บริเวณอำเภอยะรัง ส่วนวิญญาณของยานีได้อาศัยอยู่กับตายาย ๒ คน ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ของหมู่ ๓ ตำบลสะเตงนอก

เดิมที่ยานีได้มาเยี่ยมเยียนตายายทั้งคู่ โดยที่ตายาย ไม่ทราบว่ายานีเป็นวิญญาณ แต่เนื่องจากในบริเวณนั้นไม่มีบ้านคนอาศัยและยานีก็มาหาท่านทั้งสองทุกวัน วันหนึ่งยายได้ซุ่มอยู่หลังต้นไม้ เมื่อ

ยานิมา ยายก็เข้าจับตัวยานิทางด้านหลัง จึงได้รู้ว่ายานิเป็นวิญญาณ ต่อมายานิจึงมาอาศัยกับตายาย โดยตายายได้ให้ยานิช่วยดูแลบ้าน ดูแลรักษาสัตว์เลี้ยง วันหนึ่งตาได้เดินทางไปประเทศมาเลเซีย ยานิ ตามตาไปด้วย แต่ตาให้ยานิดูแลยาย บ้านเรือนและสัตว์เลี้ยงแทนตา ซึ่งตาได้เสียชีวิตที่ประเทศ มาเลเซีย ยานิบอกยายและและพาตพของตามาไว้ที่บ้าน เมื่อตาเสียชีวิตแล้วยายจึงวางแผนเพื่อให้ยานิ ไปอยู่ที่อื่น เนื่องจากยานิเป็นผู้ชาย จะอยู่ร่วมกันไม่ได้ จึงได้ตัว ถั่ว งา ข้าวโพด และให้ยานิไปปลูกบน ภูเขาซึ่งปัจจุบันเป็นบริเวณหมู่ที่ ๓ ตำบลสะเตงนอก และกำชับว่าให้ปลูกพืชให้ออกผลก่อนจึงจะ กลับมาบ้านได้ยานิจึงเฝ้าอยู่บริเวณที่ได้ปลูก ถั่ว งา ข้าวโพด จนถึงปัจจุบันนี้ยานิเป็นที่เคารพบูชาของ ชาวบ้านในบริเวณนั้น ชาวบ้านมักจะฝากสัตว์เลี้ยงให้ยานิช่วยดูแลอยู่เสมอ หากใครเข้าไปทำมาหากิน ในพื้นที่นั้นและไม่นึกถึงยานิ ก็อาจจะมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น เช่น เห็นงูตัวใหญ่ หรืออาจขับรถชน ต้นไม้ ส่วนสิ่งที่ใช้ในการบูชายานิ หากเป็นชาวมุสลิมจะเป็น โกปี ข้าวเหนียวเหลืองและไก่ย่าง หากเป็น ชาวจีน เครื่องบูชายานิจะเป็น โกปี โรตีมัสมันและใบจากยาลิ้นดำ ตำนานของยานิจึงเป็นที่มาของ “บ้านเปาะยานิ” หมู่ที่ ๓

หมู่ที่ ๔ บ้านนัดโตะโงม เป็นชื่อมาจากตลาดนัดในชุมชนสมัยดั้งเดิม เนื่องจากตลาดนัดดังกล่าว ได้ตั้งอยู่ในพื้นที่ของนายโตะโงม เจ๊ะบู ผู้ซึ่งได้ทำการบุกเบิกและเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวเป็น กลุ่มแรกๆ จึงได้เรียกติดปากกันว่าตลาดนัดโตะโงม เมื่อมีการกำหนดเขตหมู่บ้านจึงใช้ชื่อเป็น “บ้าน นัดโตะโงม” เป็นชื่อหมู่บ้าน

หมู่ที่ ๕ บ้านบาโงยบาแด โดยลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นบาโงยบาแด พื้นที่เป็นเนินเขาเตี้ยๆ หากช่วงใดเกิดน้ำท่วมจะท่วมในบริเวณรอบๆ จะมีพื้นที่บริเวณกลางหมู่บ้านที่น้ำท่วมไม่ถึง ซึ่งภาษามลายูเรียกว่า บาโงย และในบริเวณนี้จะมีต้นบาแดอยู่มาก ซึ่งลักษณะต้นเป็นต้นไม้มีหนามและแข็งมาก ชื่อภาษาไทยที่ชาวบ้านเรียกกันคือ ต้นหนามแท่ง เมื่อรวมกันจึงเรียกว่า “บ้านบาโงยบาแด”

หมู่ที่ ๖ บ้านพงบูโละ แยกมาจากหมู่ที่ ๔ บ้านนัดโตะโงม ที่มาจากชื่อร้านน้ำชาดั้งเดิม ซึ่งใน ปัจจุบันตั้งอยู่เยื้องกับมัสยิดดารุสมุสตาที โดยร้านน้ำชาจะอยู่ติดกับกอไผ่ ซึ่งภาษามลายู เรียกว่า พงบูโละ ซึ่งจะเรียกร้านนี้ว่า ร้านโกปีพงบูโละ ต่อมาจึงเรียกสั้นลงเหลือเพียงคำว่า “พงบูโละ” ซึ่งเดิม ชุมชนนี้ชาวบ้านจะอาศัยบริเวณบ้านกูแบรายอ ต่อมาเมื่อมีการตัดถนนผ่านบ้านพงบูโละ เมื่อมีการแยก ครอบครวั ครวัครวัใหม่ก็จะมาสร้างบ้านในบริเวณบ้านพงบูโละเนื่องจากมีการคมนาคมที่สะดวก

หมู่ที่ ๗ บ้านนิงบารู แยกมาจากหมู่ที่ ๓ บ้านเปาะยานิ นิงบารูเป็นภาษามลายู นิบง แปลว่า เมือง ส่วนคำว่าบารู แปลว่าใหม่ รวมความว่า เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่ เดิมที่ดินบริเวณนี้เป็นที่ผืนใหญ่

ต่อมาได้มีการจัดสรรที่เพื่อแบ่งขาย โดยผู้ที่จะมาอยู่อาศัย จะจับจองพื้นที่ ที่อยู่ใกล้กับปอเนาะ
ดารุลอุลอม

หมู่ที่ ๘ บ้านกำปงบูเก๊ะ แยกมาจากหมู่ที่ ๑ บ้านเบอร์เล้ง ซึ่งเดิมในพื้นที่ หมู่ที่ ๘ จะมีชื่อซึ่ง
ชาวบ้านเรียกกันว่า กางบูเก๊ะนากอมาโอง ซึ่งมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากพื้นที่จะเป็นที่
สูง เป็นเนินเขาเตี้ยๆ ซึ่งภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า บูเก๊ะ และในบริเวณนั้นจะมีต้นขนุนป่าโดยลักษณะ
ของผลจะมีเปลือกหนา ซึ่งจะไม่มีเนื้อขนุนที่รับประทานได้ จะมีเฉพาะเปลือกและใยที่หุ้มเมล็ด หากมี
เมล็ดก็จะเป็นเมล็ดลีบ นำมารับประทานไม่ได้ ซึ่งเรียกว่า ต้นนากอมาโอง เมื่อมีชาวบ้านมาตั้งชุมชนจึง
เรียกว่ากางบูเก๊ะนากอมาโอง ต่อมามีการร่อนคำจึงเหลือเพียงคำว่า “กางบูเก๊ะ”

หมู่ที่ ๙ บ้านกือแลมะห์ แยกมาจากหมู่ที่ ๔ บ้านนัตโตะโอง ชื่อกือแลมะห์ คือชื่อของต้นเสม็ด
ในบริเวณเดิมของ หมู่ที่ ๙ มีต้นเสม็ดซึ่งขึ้นเองตามธรรมชาติ ชาวบ้านสามารถตัดต้นไม้เสม็ดไปขายได้
จำนวนมาก จนสามารถซื้อทองคำได้ คำว่า มะห์ แปลว่าทองคำ รวมเป็นคำว่า “กือแลมะห์” จึง
หมายถึงต้นเสม็ดที่สามารถแลกทองคำได้ หรือต้นเสม็ดทองคำ

หมู่ที่ ๑๐ บ้านตือเปาะ แยกมาจากหมู่ที่ ๔ บ้านนัตโตะโอง ชื่อบ้านตือเปาะ มาจากชื่อของต้น
ตะเคียนไทรขนาดใหญ่ ปัจจุบันอยู่ในบริเวณที่ดินตือเปาะอยู่ในซอยรัฐดิออร์ญ มีทำเลติดต่อกันมาว่า
ต้นตือเปาะต้นนี้มีนางไม้ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านบริเวณนั้น บ้านใดมีการจัดงานเลี้ยงต่างๆ จะ
ไปขอยืมจาน ชาม ถ้วย หรืออุปกรณ์หุงต้มต่างๆ และในวันถัดมาจะมีสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ได้ขอรวง
ไว้ที่บริเวณโคนต้นไม้ เมื่อเสร็จงานดังกล่าวก็จะนำสิ่งของเหล่านั้นมาคืน

หมู่ที่ ๑๑ บ้านกำปงตือเงาะ แยกมาจากหมู่ที่ ๕ บ้านบาโงยบาแด ซึ่งบริเวณที่แยกหมู่บ้านอยู่
ระหว่างปอเนาะหะยีมิง และปอเนาะบาบอโ๊ะ๊ะ จึงเรียกว่า “บ้านกำปงตือเงาะ” หมายถึงหมู่บ้านที่อยู่
ตรงกลางระหว่าง ๒ ปอเนาะ

หมู่ที่ ๑๒ บ้านลาโ๊ะ๊ะ แยกมาจากหมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๙ บ้านพงบูโ๊ะ๊ะ คำว่า ลาโ๊ะ๊ะ เป็นภาษา
มลายู แปลว่า สูดท้าย หรือท้าย เนื่องจากบ้านลาโ๊ะ๊ะอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ที่ ๖ ซึ่งอยู่ห่างไกล
จากแหล่งชุมชนของหมู่ ๖ ซึ่งถือเป็นบ้านท้ายสุดของหมู่บ้านและมีพื้นที่ติดกับหมู่ที่ ๑ จึงเรียกพื้นที่
บริเวณนี้ว่า บ้านลาโ๊ะ๊ะ เมื่อแยกเป็นหมู่บ้านจึงใช้ชื่อว่า “บ้านลาโ๊ะ๊ะ”

หมู่ที่ ๑๓ บ้านปรามะ แยกมาจากหมู่ที่ ๗ บ้านนิงบารู คำว่าปรามะ เป็นภาษามลายู แปลว่า
ไล่ หรือ ขับไล่ ซึ่งมารจากสำเนียงที่ใช้ไล่สัตว์ป่า เนื่องจากเดิม หมู่ที่ ๑๓ เป็นพื้นที่ป่าไม่มีผู้อยู่อาศัยใน
บริเวณนั้น ต่อมาเมื่อชุมชนขยายจึงมีการบุกรุกในบริเวณป่า จึงทำให้ต้องขับไล่สัตว์ป่าที่อาศัยบริเวณ
นั้นออกไป จึงเป็นที่มาของชื่อ “บ้านปรามะ”